

Τ' ΟΝΟΜΑ ΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΜΑΡΟΥΣΩ.

Γεννήθηκα το 1859 στα Ματιανά Καππαδοκίας μέσα σε μια σπηλιά. Ήταν η νύχτα με τα δυο φεγγάρια. Η γυναίκα που με μεγάλωσε έλεγε πως ήμουνα ξεχωριστή γιατί ήρθα στον κόσμο για κάποιο λόγο και στις ερωτήσεις μου η απάντηση ήταν πάντα μία:

«Όταν έρθει η ώρα θα μάθεις τα πάντα».

Αργούσε όμως πολύ αυτή η ώρα και μέρα τη μέρα όλο και περισσότερες ερωτήσεις ξεπηδούσαν η μια μετά την άλλη από το αθώο, νεανικό μου μυαλό. Αλλά και πάλι, η απάντηση ήταν ίδια. Αυτή η γυναίκα δεν ήταν η μητέρα μου, γιατί τη μητέρα μου δεν τη γνώρισα ποτέ, αλλά η μεγαλύτερή μου αδερφή που ήταν εκεί για να μου δείξει τον δρόμο. Και μου τον έδειξε, μέσα απ' τη γεμάτη με νερό λίθινη κύλινκα. Μέσα απ' το νερό έβλεπα την πορεία της ζωής μου. Όσο ήμουνα μικρή όλο αυτό ήταν σαν ένα παιχνίδι, αλλά με τον καιρό απέκτησε άλλο ενδιαφέρον. Μέσα απ' το νερό έμαθα για μένα... έβλεπα τη ζωή μου χωρίς ακόμα να την έχω ζήσει και κάθε μέρα αναρωτιόμουν τι θα συμβεί όταν βρεθώ αντιμέτωπη με την πραγματικότητα που ήδη γνωρίζω. Γιατί; Για ποιο λόγο χρειάζεται να ζήσω κάτι ξέροντας πού θα καταλήξει; Η μοίρα όμως, που είχε πλέξει με τόση υπομονή

στα δεκαοχτώ χρόνια που έζησα μέσα σ' εκείνη τη σπηλιά τον ιστό της, με ξέβρασε στη Σμύρνη το 1880 έχοντας σβήσει το μνημονικό μου. Απ' το σκοτάδι βρέθηκα ξανά στο σκοτάδι καθώς ξύπνησα μέσα στην άγρια νύχτα ακουμπισμένη στην πόρτα μιας μεγάλης αυλής τριών αρχοντικών σπιτιών χωρίς να ξέρω τι μου συμβαίνει κι έβαλα μεμιάς τα κλάματα. Λίγα λεπτά αργότερα η αυλόπορτα άνοιξε και το λιγοστό φως ενός κεριού που τρεμόπαιζε μ' έκανε να φοβηθώ ακόμα περισσότερο και να τραβηχτώ προς τα πίσω. Ήταν η κυρία Ιωσηφίνα που ακούγοντάς με βγήκε μ' ένα κηροπήγιο στο χέρι να δει τι συμβαίνει. Όταν είδε την κατάστασή μου προσπάθησε να με ηρεμήσει και σιγά σιγά με τράβηξε προς τα μέσα. Με καθησύχασε και ομολογώντας της ότι δεν γνωρίζω τίποτα για το παρελθόν μου, είπε ότι μπορώ να μείνω για όσο καιρό χρειαστεί και θα ρωτήσουμε και στη γειτονιά αν κάποιος με γνωρίζει. Μου έδωσε να φάω και μ' έβαλε να κοιμηθώ λέγοντάς μου να μην ανησυχώ γιατί σύντομα θα βρούμε την οικογένειά μου. Την επόμενη μέρα κιόλας με πήρε απ' το χέρι και ξεκινήσαμε να ψάχνουμε. Ήταν όλα τόσο ξένα για μένα. Τα πολλά κτήρια, ο πολύς κόσμος, οι τόσοι άνθρωποι που τη γνώριζαν και τη χαιρετούσαν. Απ' του Φασουλά κατεβήκαμε στην Τράσσα, μετά στην Αγία Αικατερίνη, Χατζηφράγκου, Μπέλα Βίστα και φτάσαμε μέχρι την Πούντα. Κανένas δεν με γνώριζε.

«Δεν είναι αυτός ο τόπος σου, Μαρουσώ», είπα μέσα μου κι έσκηψα απογοητευμένη το κεφάλι.

Είδε αμέσως την απογοήτευσή μου και σφίγγοντάς μου δυνατά το χέρι, μου έδωσε κουράγιο λέγοντας ότι δεν θα το βάλουμε κάτω, τουλάχιστον όχι από τόσο νωρίς.

Είχε τον τρόπο να σε κάνει να πιστεύεις ότι είναι όλα καλά κι όλα θα βρούνε σίγουρα τον δρόμο τους. Δεν είχα παρά να την εμπιστευτώ. Έτσι κι αλλιώς δεν μπορούσα να κάνω διαφορετικά.

Ήθελε να πάμε και στην άλλη πλευρά της Σμύρνης να ρωτήσουμε, αλλά έπρεπε να επιστρέψουμε γιατί είχε πρόβα στο θέατρο. Με άφησε σπίτι να ξεκουραστώ και την άλλη μέρα θα συνεχίζαμε, έτσι μου είπε. Τότε ήταν που ήρθε και με αναστάτωσε το πρώτο μου όνειρο και δεν ήξερα πια τι ήταν πραγματικό και τι όχι. Με είδα να ξυπνάω σ' έναν άλλο τόπο χωρίς όμως να μπορώ να δω γύρω μου. Προσπαθούσα ν' ανοίξω τα μάτια μου, αλλά ήταν ήδη ανοιχτά. Μια γυναίκα με πλησίασε για να με βοηθήσει και μ' ανέβασε στο σπίτι της γιατί ψηνόμουνα στον πυρετό. Ούτε τότε ήξερα ποια ήμουνα, σε ποιο μέρος είχα ξυπνήσει και πώς βρέθηκα μέχρι εκεί.

Όταν γύρισε η κυρία Ιωσηφίνα εγώ φώναζα και παραμιλούσα χαμένη μέσα στην ψεύτικη αλήθεια του ονείρου. Είχα ήδη ανεβάσει πυρετό και το σώμα μου έτρεμε. Με ξύπνησε θέλοντας να με ηρεμήσει αλλά ξανακοιμήθηκα. Όλη τη νύχτα στάθηκε δίπλα μου άγρυπνος φρουρός προσπαθώντας με ό,τι τρόπο ήξερε να μου πάρει τον πυρετό. Για πολύ καιρό μετά, δεν μπορούσα ακόμα να καταλάβω αν όλα αυτά τα όνειρα ήταν πραγματικότητα ή μόνο ένα παιχνίδι της χαμένης μου μνήμης. Έζησα ήδη όλα αυτά που έβλεπα και ήρθανε να μου ξεκαθαρίσουν το παρελθόν ή πρόκειται να συμβούν στο μέλλον και με προειδοποιούσαν;

Την επόμενη μέρα ο πυρετός συνέχιζε να με ταλαιπωρεί και η κυρία Ιωσηφίνα ήταν ακόμα στο προσκεφάλι μου.

Κάθε φορά που ακουμπούσε το πανί με το οινόπνευμα στο μέτωπό μου για να τραβήξει τον πυρετό άνοιγα τα μάτια μου και την έβλεπα εκεί. Κάποια στιγμή ήρθε δίπλα μου και μια άλλη, γερασμένη κι αυτή, γυναίκα και προσπάθησε να μου δώσει κάτι να πιω. Δεν ήξερα πραγματικά τι μου γινόταν, αλλά ένιωθα μια ζεστασιά να γεμίζει το κενό που υπήρχε μέσα μου και κάποιους ανθρώπους να με φροντίζουν σαν να ήμουν δικό τους παιδί. Όταν έφτασε η νύχτα άρχισα να συνέρχομαι και τότε ζήτησα από την κυρία Ιωσηφίνα να πάει κι αυτή να ξεκουραστεί γιατί αισθανόμουν ήδη πολύ καλύτερα.

«Αν νιώσεις και πάλι αδιαθεσία να με φωνάξεις αμέσως», μου είπε κι έφυγε για το δωμάτιό της.

Το πάνω μέρος του σπιτιού είχε δύο δωμάτια που τα παράθυρά τους είχανε μια μαγευτική θέα προς τη θάλασσα κι άλλα δύο που βλέπανε στην αυλή. Σε όλα υπήρχε ένα σιδερένιο κρεβάτι και το καθένα ξεχωριστά ήταν διακοσμημένο με τόσο μεράκι που έλεγες πως σ' αυτό το σπίτι μένουνε πολλοί άνθρωποι κι ο καθένας έχει διαμορφώσει τον δικό του χώρο. Ένας ευρύχωρος διάδρομος με μπαούλα στη σειρά, γεμάτα με χαλιά και σκεπάσματα, έφτιαχνε ένα σχήμα Π γύρω από τα δωμάτια και από το κέντρο του ξεκινούσε η ξύλινη σκάλα που οδηγούσε στο κάτω μέρος του σπιτιού. Αυτή η σκάλα χώριζε και το κάτω μέρος στα δύο. Απ' τη μια μεριά ήταν η κουζίνα και απ' την άλλη το σαλόνι. Όλα ήταν στρωμένα και περιποιημένα χωρίς να μπορεί κανείς να διακρίνει την παραμικρή ατέλεια. Αργότερα έμαθα πως η κυρία Ιωσηφίνα ανήκε σε μια απ' τις πιο πλούσιες οικογένειες της Σμύρνης. Ένας μεγάλος έρωτας

της χτύπησε την πόρτα όταν ήταν ακόμα δεκαοχτώ χρονών κι ο πατέρας της βλέποντάς την πόσο ευτυχομένη ήταν δεν έφερε καμία αντίρρηση, άσχετα αν η κοινωνική τάξη του γαμπρού δεν ήταν σαν τη δική τους. Ένα χρόνο μετά όμως, το 1829, στη διάρκεια των σφαγών, σε αντίποινα για την Επανάσταση του 1821, βρέθηκε σφαγμένος μαζί με άλλους Έλληνες μπροστά απ' την εκκλησία της Αγίας Φωτεινής. Πέρασαν χρόνια για να το ξεπεράσει. Το θέατρο που μπήκε στη ζωή της λίγα χρόνια μετά, τη βοήθησε αρκετά, αλλά τότε έχασε μέσα σ' ένα χρόνο και τον πατέρα και τη μητέρα της. Έμεινε μόνη έχοντας πίσω της μια μεγάλη περιουσία και τρία σπίτια. Αποφάσισε τότε ν' αφιερωθεί ολοκληρωτικά στο θέατρο δημιουργώντας τη δική της θεατρική ομάδα. Με την ανέγερση του πρώτου μεγάλου θεάτρου που το λέγανε «Ευτέρπη», το 1841, βρήκε μόνιμη στέγη για τις παραστάσεις της και το 1862 ήταν από αυτούς που έδωσαν τα περισσότερα χρήματα για να χτιστεί το πρώτο μεγάλο τριώροφο θέατρο –το «Θέατρο Σμύρνης»– με τη συμφωνία ότι ο θιάσός της θα μπορεί να παρουσιάζει για πάντα δωρεάν τις παραστάσεις του.

Την επόμενη μέρα ήμουν εντελώς καλά και βγαίνοντας πρωί πρωί στην αυλή γνώρισα τον κύριο Ηλία και τη γυναίκα του, την κυρία Ευαγγελία, που μένανε στο απέναντι αρχοντικό. Αυτή ήταν η γερασμένη γυναίκα που μου έδωσε να πιω χτες που ψηνόμouna στον πυρετό.

«Είδες πόσο καλό σου έκανε το κινίνο; Περδίκι είσαι σήμερα», είπε μόλις με είδε. Καθόντουσαν μπροστά απ' το σπίτι τους, κάτω από μια τεράστια κόκκινη τριανταφυλλιά, και απολάμβαναν τον πρωινό ήλιο που έλουζε ολόκληρη την

αυλή. Με καλωσόρισαν και μου είπαν ότι θα βοηθήσουνε να βρω την οικογένειά μου, κι εγώ ευχαρίστησα την κυρία Ευαγγελία που με βοήθησε να γίνω καλά. Ο Ηλίας ήταν ο πρώτος ξάδερφος της Ιωσηφίνας και τους παραχωρούσε το σπίτι από τότε που πέθαναν οι γονείς της. Έδινε δωρεάν και τ' άλλο της αρχοντικό στους θιάσους που έρχονταν στη Σμύρνη για να παρουσιάσουν τα έργα τους στο θέατρο.

Λίγο πριν το μεσημέρι συνεχίσαμε την αναζήτηση στις άλλες συνοικίες. Άγιος Νικόλαος, Άγιος Γεώργιος, Τσικουνδιά, Μορτάκια... και πού δεν πήγαμε. Κανένας δεν με ήξερε, κανένας δεν μ' είχε ξαναδεί. Η κυρία Ιωσηφίνα όμως ασταμάτητη παρ' όλα τα εβδομήντα της χρόνια.

«Μην απελπίζεσαι, κορίτσι μου», έλεγε, «αν είναι της μοίρας σου γραφτό θα βρεις τους δικούς σου. Για να σε σπρώξει όμως η μοίρα στη δική μου πόρτα κάτι θα ήθελε να μας πει».

Με πήρε ψυχοπαίδι της κι εγώ τη βοηθούσα όπου είχε ανάγκη. Δύο φορές την εβδομάδα έρχονταν και κάποιες γυναίκες για να κρατάνε καθαρό το σπίτι. Κάθε βράδυ στα όνειρά μου ζούσα μια παράλληλη ζωή σ' ένα άλλο μέρος με πρωταγωνιστές εμένα και ανθρώπους που αισθανόμουν ότι τους ήξερα αλλά δεν τους θυμόμουν. Πονούσα, έκλαιγα, γελούσα μαζί τους και το πρωί επανερχόμουν στην πραγματικότητα.

Πήγαινα και στο θέατρο. Είδα πολλές παραστάσεις και γνώρισα πλήθος ανθρώπους, οι περισσότεροι ηθοποιοί από διάφορες χώρες. Την ημέρα ζούσα στην πραγματική ζωή και τη νύχτα βρισκόμουν σ' έναν άλλο κόσμο. Έτσι περνούσαν οι μέρες μου, μέσα στη ζεστασιά μιας μεγάλης οι-

κογένειας, και ήμουν ευτυχισμένη. Κάτι όμως μου έλειπε. Κάτι που δεν μπορούσα να πω με σιγουριά τι ήταν. Σαν ένα κομμάτι μου να ήταν στη Σμύρνη κι ένα άλλο κάπου μακριά αλλά χωρίς να ξέρω πού.

Αυτό που δεν θα ξεχάσω ποτέ από αυτόν τον υπέροχο τόπο ήταν η παραμονή Πρωτοχρονιάς. Εκεί, στον Φραγκομαχαλά που τα μαγαζιά ήταν στολισμένα και γεμάτα κόσμο που ψώνιζε. Η μυρωδιά από τα γλυκά αλλά και τους ζεστούς αφράτους λουκουμάδες, μου γαργαλάει ακόμα τη μύτη όταν κλείνω τα μάτια. Οι ταβέρνες ήταν γεμάτες και όλοι διασκεδάζανε με την ψυχή τους, αλλά λίγο πριν μπει ο καινούργιος χρόνος μαζευνόντουσαν στα σπίτια τους.

Εμείς φιλοξενούσαμε τότε ένα θίασο από την Αθήνα και στο σπίτι οι γυναίκες που βοηθούσαν την κυρία Ιωσηφίνα είχαν ξεκινήσει από νωρίς την προετοιμασία. Το τραπέζι, στρωμένο μ' ένα άσπρο λινό τραπεζομάντηλο, άρχισε να γεμίζει. Το πόσα φαγητά υπήρχαν πάνω είναι αδύνατον να περιγράψω. Αλλά αυτοί οι ντολμάδες... αααχ αυτοί οι ντολμάδες! Τους φτιάχνανε με ρύζι γιατί συμβόλιζε το ριζικό του σπιτιού. Τα σπόρια απ' το ρόδι που βάζανε πάνω στο τραπέζι και σπάγανε την επόμενη μέρα μετά την εκκλησία, συμβόλιζαν την αφθονία. Στη βασιλόπιτα που κόψαμε ήμουν εγώ η τυχερή και η κυρία Ιωσηφίνα είπε πως σύντομα θα αλλάξει η ζωή μου.

Πόσο τραγουδήσαμε, πόσο γελάσαμε, πόσο ήπιαμε! Εκείνο το βράδυ θα μου μείνει πραγματικά αξέχαστο. Ήταν η πρώτη φορά που ένιωσα τόσο ευτυχισμένη.

Από τότε πέρασε σχεδόν ενάμισης χρόνος. Πάντα παρέα με τα όνειρά μου που μου έδειχναν έναν άλλο δρόμο. Ένα

βράδυ όμως ήρθε στον ύπνο μου μια μαυροφορούσα λέγοντάς μου όλη την αλήθεια και μου ζήτησε να κατέβω το πρωί στο λιμάνι. Εκεί, δίπλα στο τραμβάι* που διέσχιζε την προκυμαία χτυπώντας με μανία το καμπανάκι του, τρομάζοντας τους περαστικούς, συνάντησα τον Εκρέμ και την Εσίν που με στείλανε κατευθείαν στον Βόλο γιατί εκεί ήταν η οικογένειά μου. Το άλλο μου μισό.

Αποχαιρέτησα την κυρία Ιωσηφίνα ευχαριστώντας την για ό,τι είχε κάνει μέχρι σήμερα για μένα. Μου έδωσε την ευχή της, αρκετά χρήματα για να συνεχίσω τη ζωή μου και μπήκα στο πρώτο καράβι για την Ελλάδα.

Στον Βόλο έφτασα λίγο αργά. Ρωτώντας έμαθα ότι μόλις χτες αυτή που αναζητούσα έφυγε για το Χαλίκι, εκεί που η Θεσσαλία αγκαλιάζει την Ήπειρο. Κάποιοι έμποροι που ρώτησα μου περιγράψανε τη διαδρομή μέχρι τα Τρίκαλα και μου είπαν αν θέλω να τους ακολουθήσω. Θα φεύγανε την άλλη μέρα το ξημέρωμα. Αγόρασα ένα άλογο και ξεκίνησα μαζί τους. Στα Τρίκαλα χωριστήκαμε και πήρα τον δρόμο για την Καλαμπάκα. Εκεί με συμβούλευσαν να ταξιδεύω μόνο μέρα γιατί ο δρόμος ήταν γεμάτος ληστές κι αν έπεφτα στα χέρια τους, γυναίκα που ήμουνα, δύσκολα θα γλίτωνα. Μου είπανε για τα χωριά που θα συναντούσα στον δρόμο για το Χαλίκι και πού θα ήταν καλό να κοιμηθώ το βράδυ του ταξιδιού. Στην Καστανιά όπου έφτασα λίγο πριν σκοτεινιάσει ρώτησα στο πρώτο σπίτι μια γιαγιά πού θα μπορούσα να περάσω τη νύχτα. Ζήτησε να μάθει ποια είμαι, από πού έρχομαι και πώς ταξιδεύω μονάχη, γυναίκα

* Το τραμ

πράμα, έτσι μου είπε. Όταν της είπα την ιστορία μου, μου άνοιξε το σπίτι της για να περάσω τη νύχτα.

Μπορεί να είχε μπει ο Μάης αλλά εκεί, σε τέτοιο υψόμετρο, το κρύο ήταν τσουχτερό. Στο δωμάτιο της κυρίας Ευτυχίας το τζάκι έκαιγε από νωρίς και η διαφορά θερμοκρασίας ήταν μεγάλη.

«Να, εδώ θα πλαϊιάσεις», μου είπε, «και χαράη χαράη κινάς πάλι».

Με ρώτησε αν πεινούσα και πριν προλάβω ν' απαντήσω ξεκίνησε να μου βράζει τραχανά.

«Θα φας εδώ και θα παρ'ς και μαζί σ' γιατί ώς την κορφή θα σι μπει λύκους στ' άντιστα».

Τρόμαξα στην αρχή και την κοίταξα περίεργα αλλά χαμογελώντας μου είπε πως εννοεί ότι θα πεινάσω. Άκουσα κι όλη την ιστορία της. Για τον άνδρα της, πώς γνωριστήκανε και πήγε και τη ζήτησε σε γάμο, πώς παντρευτήκανε, που πέθανε από γεράματα, για τα παιδιά της που είναι χρόνια στην Καλαμπάκα για δουλειά και πως περιμένει χρόνια τώρα να 'ρθει η ώρα της να ησυχάσει από τη μοναξιά και να πάει να βρει τον άνδρα της.

Ούτε που κατάφερα να κοιμηθώ εκείνο το βράδυ. Ήμουν τόσο κοντά στο να συναντήσω το άλλο μου μισό και ανυπομονούσα. Με τις πρώτες ακτίνες του ήλιου καβάλησα το άλογο και ξεκίνησα ν' ανηφορίζω. Είχε δίκιο η κυρία Ευτυχία. Στην κορυφή πείνασα. Κάθισα σ' ένα προσήλιο όπου το χιόνι είχε ήδη λιώσει και κοίταξα πίσω μου τον θεσσαλικό κάμπο που ίσως και να μην ξανάβλεπα ποτέ. Έφαγα τον κρύο πλέον τραχανά κι άρχισα να κατηφορίζω. Και λίγο πριν το Χαλίκι, δεν τη γλίτωσα, έπεσα πάνω σε ληστές.

Εκεί... έχασα το άλλο μου μισό... και δεν πρόλαβα καν να τη χαιρετήσω. Τη νύχτα όμως κατάφερα να το σκάσω κι έτσι βρέθηκα μόνη μου σ' αυτό το χωριό, το Χαλίκι... που η μοίρα όρισε ότι πρέπει να συνεχίσω τη ζωή μου για να εκπληρώσω τον σκοπό της...

Πατέρα,

Είμαι καλά κι εύχομαι το γράμμα μου να σας βρίσκει κι εσάς καλά. Εγώ είμαι σ' ένα χωριό του Ασπροποτάμου, τη Λεπενίτσα. Με την ομάδα μου σκορπίσαμε για να σωθούμε από μια ενέδρα που μας στήσανε κι έτσι βρήκα εδώ καταφύγιο. Κι εδώ θα μείνω. Μ' έχασε η μάχη και με κέρδισε η αγάπη. Παντρεύτηκα τη Βάγγιω. Όταν μπορώ και βρίσκω κάποιον να κατεβαίνει στον κάμπο θα σου γράφω.

Μου λείπετε πολύ.

Χαιρετισμούς στη μάνα και στη Γαρυφαλλιά μας.

Λεπενίτσα Ασπροποτάμου, Αύγουστος 1862

Στέφανος Σταυράκης

Γεια σου πατέρα,

Σήμερα είχαμε γεννητούρια στο σπίτι. Ο εγγονός σου γεννήθηκε. Μη με ρωτάς πώς θα τον πω. Μανώλη-Μα-

νωλιό όπως τον λεβέντη τον παππού του. Να μας ζηήσει και να είναι γερός. Εύχομαι να σ' αξιώσει ο Θεός να δεις απ' τη Γαρυφαλλιά μας πολλά εγγόνια. Να τα χαρεείς και να τα 'χεις δίπλα σου.

Χαιρετισμούς στη Μάνα και στη Γαρυφαλλιά.

Λεπενίτζα Ασπροποτάμου, Ιούλιος 1864

Στέφανος Σταυράκης

Πατέρα,

Πάνε σχεδόν δέκα χρόνια και δεν είχα νέα σας. Δεν ξέρω αν φτάνουν ποτέ τα γράμματά μου αλλά εγώ θα συνεχίσω να γράφω. Ένα παλικάρι κατεβαίνει στρατιώτης στον κάμπο να πολεμήσει για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας και ελπίζω να βρει τρόπο να φτάσει το γράμμα στα χέρια σου. Ο εγγονός σου ο Μανώλης είναι ήδη εφτά χρονών. Είναι δύσκολοι καιροί αλλά δόξα τω Θεώ είμαστε καλά. Η Βάγγιω μου έχει ξετρελαθεί με τις ιστορίες μου απ' το νησί και θα ήθελε αν κάποτε μας αξιώσει ο Θεός να σας έρθουμε.

Η Μάνα τι κάνει; Η Γαρυφαλλιά μας; Την άφησες επιτέλους να παντρευτεί; Πόσα παιδιά έχει; Χαιρετισμούς απ' όλους μας και καλή αντάμωση.

Λεπενίτζα Ασπροποτάμου, Μάιος 1871

Στέφανος Σταυράκης

Ευχαριστίες

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στους:

- Νίκο και Βούλα Στρατάκη, που με το τραγούδι τους «Το γέλιο σου» έγιναν η αφορμή για να ξεκινήσει ακόμα ένα ταξίδι μου που αυτή τη φορά με οδήγησε στο Μεγάλο Κάστρο της Κρήτης.
- Βησσαρίωνα Μπουσιόπουλο, για την αμέριστη βοήθεια και υποστήριξη του από την αρχή αυτού του ταξιδιού.
- Θωμά Ντίτορα, που τα ποιήματά του ήταν για ακόμη μια φορά πηγή έμπνευσης.
- Δημήτριο Σ. Τύμπα, για την απόδοση της βλάχικης γλώσσας.
- Όλγα Κολοκυθά, για την απόδοση του κρητικού ιδιώματος.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ

